

Als sexting misgaat

INTERVIEW MET HEIDI ADRIAENSEN
TEKST: AN VICTOIR

Heidi Adriaensen
is maatschappelijk werker
in Vrij CLB Antwerpen
Middengebied 2 en is in de
provinciale vormings- en
ondersteuningscel (PVOC)
Antwerpen verantwoor-
delijk voor het domein
psychosociaal functione-
ren (PSF). Samen met de
ankerfiguren PSF in de
CLB's houdt ze een vinger
aan de pols, volgt ze trends
in onderzoek, beleid en
praktijk en vertaalt deze
naar het CLB-werk.

Sexting is het versturen van seksueel getinte berichten of fotomateriaal. Het ongevraagd doorsturen van seksueel getinte foto's is strafbaar en heeft ernstige gevolgen voor de getroffene. De provinciale vormings- en ondersteuningscel (PVOC) Antwerpen werkte een jaar rond ongewenste sexting om CLB'ers, leerlingen en scholen te ondersteunen in hun preventieve aanpak en de opvolging van incidenten.

N

NIET ALLE AUBERGINES ZIJN GROENTEN

De PSF-ankers van PVOC Antwerpen hebben een jaar gewerkt rond sexting. Wat mogen

we onder de term 'sexting' verstaan en waarom vonden jullie dit thema belangrijk?

Heidi: Sexting is het versturen van seksueel getinte berichten of 'sexts'. Vandaag de dag gaat het meestal om het doorsturen van seksueel getinte foto's via de smartphone, maar het kan ook via tekst en emoji's op andere media en platformen. Een Facebookbericht met een aubergine, perzik en druppels kan bijvoor-

beeld een vorm van sexting zijn: deze emoji's staan voor respectievelijk een penis, een achterwerk en een orgasme. Sexting hoeft niet problematisch te zijn. Bij problematische sexting gaat het meestal om het ongevraagd delen van fotomateriaal. Ongevraagd foto's verspreiden heeft meestal grotere gevolgen dan wanneer een seksueel getint tekstbericht wordt gedeeld met mensen die er geen zaken mee hebben.

Op de CLB's krijgen we meldingen van ongewenste sexting met gevolgen voor leerlingen. We wilden in onze PVOC-groep samen bekijken welk traject we dan best lopen. In oktober 2017 werd de website sexting.be gelanceerd. Het onderwerp sexting was op dat moment niet uit de media weg te denken: het kwam in het journaal, in een Panoreportage en zelfs in De dokter Bea show. We vonden het de moeite om de bronnen die de media aanhaalden wat verder te gaan verkennen.

Is sexting een recente ontwikkeling die gelijke tred houdt met de verspreiding van smartphones en sociale media?

Heidi: Er wordt nu méér aan sexting gedaan dan een aantal jaar geleden, wellicht omdat nu bijna alle jongeren een smartphone hebben. Volgens Child Focus is sexting echter van alle tijden. In de jaren zestig werd de polaroidcamera gebruikt. Je moest niet langer naar de fotograaf om je fotofilmpje te laten ontwikkelen en de drempel om jezelf letterlijk bloot te geven werd een stukje lager. Maar ook met olieverf kan je sexten. Gegoede burgers lieten vroeger een pikant schilderij van hun geliefde maken. Dat hingen ze dan wel in een privéruimte, zodat familieleden of bezoekers er niet onverhoeds op uitkwamen. Wie echt op veilig wou spelen, hing er trouwens een doek over als er bezoek was. Sexting is dus echt van alle tijden en alle media.

Volwassenen én jongeren doen aan sexting via online media. Online interacties zijn een onderdeel van de jongerencultuur. Volgens een internationale review

CLB'ers verdiepen zich in sexting

In het schooljaar 2017-2018 hebben de PSF-ankers uit Antwerpen eerst opgesomd welke vragen ze hadden rond sexting en de aanpak van ongewenste sexting. Ze verkenden de beschikbare bronnen. Na dat speurwerk zaten ze nog met een paar onbeantwoorde vragen, vooral rond de rol van politie en parket. Daarom vroegen ze Child Focus om een infosessie op maat. Die hebben heel goed geluisterd welke vragen er bij CLB'ers leefden en zijn daarop ingegaan. Samen met de PSF-ankers heeft Ambre Deprez, de spreekster van Child Focus, ook de preventiepiramide concreet ingevuld met mogelijke acties (zie tabel).

zou 14,8 % van de 18-jarigen al wel eens een sext sturen en 27,4 % heeft er al wel eens een ontvangen (1).

Onderzoek aan de Universiteit Antwerpen toonde aan waarom jongeren aan sexting doen (2). Het delen van beelden of seksueel getinte boodschappen past in de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Meestal worden berichten verstuurd in de context van een relatie: sexting prikkelt, een sexy foto toont dat je wat voelt voor de ander, het schept een hechte band tussen partners. Dat zijn positieve motieven. Daarnaast bleek dat een aantal jongeren zich toch wel onder druk gezet voelde om een sext te sturen. Directe druk door de ontvanger is gekend, bijvoorbeeld iemand die zegt: 'Je houdt niet van me als je me geen naaktfoto stuurt.' Indirecte druk is er ook: jongeren kunnen geloven dat sexting de 'norm' is, dat je aan sexting hoort te doen als je iemand graag ziet. Dat klopt natuurlijk niet, maar die overtuiging zet hen onder druk om toch seksueel getint materiaal te versturen.

WANNEER SEXTING EEN PROBLEEM IS

Heidi: Elke jongere moet in alle vrijheid kunnen beslissen of hij aan sexting wil doen, zonder druk. Onder alle andere omstandigheden is het niet oké. Om te beoordelen of sexting problematisch is, hanteren we de criteria uit het Vlaggensysteem van Sensoa (zie ook artikel op pagina 18 in dit nummer). Sexting is sowieso problematisch als er geen wederzijdse

toestemming is en als jongeren het niet vrijwillig doen. Vandaar dat het ongevraagd doorsturen van foto's niet kan. We checken ook of sexting past bij de ontwikkeling: hoe ouder leerlingen worden, hoe groter de kans dat ze aan sexting doen (1). Is de leerling nog erg jong (vb. 12-13 jaar), dan moeten we er toch eens over praten. In elk geval

Is sexting door minderjarigen strafbaar?

Begin 2016 werd een specifiek artikel in de strafwet geïntroduceerd dat het zonder toestemming of buiten het medeweten tonen, toegankelijk maken of verspreiden van een beeld- of geluidsopname van een ontblote persoon of een persoon die een expliciete seksuele daad stelt, strafbaar is, ook al heeft die persoon ingestemd met het maken van de opname (art. 371/1 Sw). Wanneer het gaat om een minderjarige dader, kan de jeugdrechter een sanctie opleggen. Overheden kunnen beslissen dat 'primaire sexting' onder -18-jarigen niet onder de strafwet valt als de jongeren seksueel meerderjarig zijn (16 jaar in België). De Europese Unie vaardigde in 2011 een richtlijn uit (Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011) ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie. Ook deze richtlijn geeft lidstaten de ruimte om materiaal dat jongeren zelf maken, uit te sluiten als de jongeren seksueel meerderjarig zijn en als de beelden met toestemming en zonder misbruik gemaakt zijn en alleen bedoeld zijn voor privé-gebruik.

Bron: Sensoa https://www.sensoa.be/sexting-bij-jongeren-feiten-en-cijfers#footnote-ref12_9ui4o6m

moeten we niet alle vormen van seksuele expressie gaan verbieden, ook niet als het online gebeurt.

Het is toch moeilijk om te beoordelen welk beeldmateriaal oké is om door te sturen naar iemand of online te zetten, en welk niet?

Heidi: Dat klopt voor een stukje. De norm kan wat veranderen. De bikini- en ondergoedfoto's die vandaag massaal op Instagram opduiken, zouden een aantal jaar geleden door meer mensen worden beschouwd als fotomateriaal dat je niet publiek deelt. Vaak staan jongeren er niet echt bij stil dat ze een stuk privacy opgeven, dat de wereld kan meekijken naar foto's met publieke status en dat ze niet kunnen controleren wat andere mensen met die beelden doen. Als het gaat om expliciet materiaal, zijn er wel een paar handige tips om een foto veilig te maken (zie p. 13).

Denken jongeren aan de risico's van sexting?

Heidi: Jongeren weten dat het delen van naaktfoto's fout kan gaan (2). De persoon aan wie je de foto stuurt, zou die aan anderen kunnen laten zien om op te scheppen. Jongens zouden dat laatste meer doen dan meisjes, volgens de jongeren zelf. Een foto kan ook gebruikt worden om de partner onder druk te zetten, te chanteren. Als een relatie stukloopt, kunnen beelden verspreid worden uit wraak.

Belangrijk is dat het bij problemen rond sexting om collectieve verantwoordelijkheid gaat. Het grootste probleem zit 'm niet in het soort fotomateriaal, maar wel in het doorsturen van seksueel getint materiaal naar derden, zonder medeweten en/of toestemming van de betrokkene. Dan kan je verdere verspreiding niet meer controleren. De verantwoordelijkheid om de verspreiding van beelden te stoppen ligt bij iedereen. Als je foto's van een derde ziet, moet je laten weten dat zoiets niet kan.

SEXTING EN DE WET

Heidi: Wat jongeren moeten beseffen, is dat naaktfoto's van iemand anders online zetten of downloaden voor de wetgever een strafbaar feit is (<https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/sexting/sexting-strafbaar>). Er zijn 2 wetten van toepassing: de strafwet (want daarin zijn artikelen rond kinderpornografisch materiaal opgenomen) en de wet op het delen van de persoonsgegevens. De adolescent die op Whatsapp een naaktfoto ontvangt waarmee zijn beste vriend opschept over het mooie lijf van zijn nieuw lief, denkt uiteraard niet in termen van kinderporno.

De wetgever houdt rekening met de realiteit: sexting tussen jongeren mag als de criteria van vrijwilligheid en wederzijdse toestemming gewaarborgd zijn. Volwassenen die seksueel materiaal naar minderjarigen

doorsturen, zijn wel strafbaar. Jongeren die zonder toestemming foto's doorsturen, zijn ook strafbaar.

Moet je ongewenste sexting bij de politie aangeven?

Heidi: Als er zonder toestemming beelden verspreid worden, kan een minderjarige zelf klacht neerleggen bij parket of politie. Ouders hoeven er niet bij te zijn. Opgelet, dat wil niet zeggen dat ouders het nooit zullen vernemen. De briefwisseling gaat immers wel via het adres van de ouders. Wat belangrijk is om weten, is dat je niet verplicht bent om klacht neer te leggen.

Om ongewenste sexting te stoppen, is het nodig om derden te betrekken. Zo lang het materiaal online blijft staan, is de kans namelijk groot dat je het incident niet achter je kan laten zonder verdere stappen te nemen. De 'derden' die ingelicht worden, zijn niet noodzakelijk mensen van politie of parket. Het kan gaan om iedereen die een steentje kan bijdragen: de school, CLB, vrienden van de betrokkenen, Child Focus ...

Wat doet de politie met een klacht over sexting?

Heidi: Mensen verwachten soms dat klacht neerleggen bij de politie een garantie is dat er snel en doortastend kan opgetreden worden. Dat is niet altijd zo. Politie mensen zeggen zelf dat de kans dat ze effectief de verspreiding van de foto's kunnen stopzetten, niet groot is. Enkel wie het materiaal in handen krijgt, kan beslissen om niet verder te verspreiden. Dat wordt best ook transparant meegedeeld aan ouders en jongeren. De politie vindt het wel belangrijk dat mensen klacht indienen. Bij herhaaldelijke voorvallen of indien blijkt dat er 'verzamelaars' van pornografisch materiaal bij betrokken zijn, kunnen die klachten een gerechtelijk onderzoek in gang zetten.

Heb je een idee of leerlingen en ouders effectief klacht neerleggen?

Heidi: Ik weet niet of het vaak gebeurt, omdat jongeren zich schamen voor hun foto's. De politie zorgt er wel voor dat minderjarigen hun verhaal in een rustige omgeving kunnen doen, met mensen die daarin getraind zijn.

EERSTE HULP BIJ ONGEWENSTE BEELDEN

DE EERSTE REACTIE TELT

Het ongewenst verspreiden van seksueel getint materiaal hakt er bij leerlingen zwaar in. De eerste reactie van mensen in hun omgeving kan de schade onbedoeld erger maken. 'Had je niet beter op voorhand kunnen nadenken in plaats van die foto's met iemand te delen?', is een vraag die spontaan opkomt. Die reactie is kwetsend voor de leerling en zorgt voor bijkomende schade. Dat noemen we secundaire

victimisatie. In plaats van hulp, krijgt de betrokkene soms de schuld in eigen schoenen geschoven en zien we een vorm van 'victim blaming'. Die mentaliteit moet veranderen naar de bewustwording dat we allemaal de verantwoordelijkheid hebben om ongevoerd gedeelde foto's te verwijderen en niet verder te verspreiden. Dat is vergelijkbaar met pestsituaties waar omstaanders ook kunnen helpen om het pesten te stoppen.

De medewerkers van Child Focus merken tegenwoordig wel dat ongewenste sexting vaker bij hen wordt gemeld. De betrokkenen zelf zullen dat niet altijd doen, maar vrienden of anderen die weet hebben van de ongewenste berichten beginnen dat wel vaker te doen. Dat is al een belangrijke stap in de 'mind shift' rond ongewenste sexting.

TAALGEBRUIK

We spreken bij ongewenste sexting over 'de betrokkenen', niet over slachtoffers en daders. Dat zijn woorden die victimisatie in de hand werken ten aanzien van de leerling wiens foto's zijn verspreid. En ze suggereren dat de leerling die de foto's heeft verspreid een slechte inborst heeft, doelbewust schade heeft veroorzaakt en niet zal veranderen. Bij pesten spreken we ook niet over 'de pestkop'. Het is het gedrag 'foto's doorsturen zonder toestemming' dat we veroordelen, niet de jongere. Jongeren schatten de draagwijdte van het doorsturen van foto's soms onvoldoende in. In een aantal gevallen was het wél effectief de bedoeling om te kwetsen. De mate van grensoverschrijding en schade beoordelen we aan de hand van het Vlaggensysteem (zie p. 18) en we stemmen onze reactie daarop af.

MATERIAAL OFFLINE HALEN

De foto's van de leerling moeten offline worden gehaald, voor zover dat lukt. De verspreider van het materiaal kan alvast alle foto's wissen die zij/hij zelf gepost heeft. Zijn de foto's verder verspreid, dan kan ook de oorspronkelijke zender niet meer alle inhoud offline halen.

Er wordt nu meer aan sexting gedaan dan een aantal jaar geleden.

De mensen die foto's ontvangen zijn dus degenen die ervoor kunnen zorgen dat het verder verspreiden stopt. Ze kunnen ook aangeven dat het ongeveerd delen van foto's niet oké is door bijvoorbeeld:

- geen commentaren te posten of 'likes' te geven aan het gedeelde materiaal;
- een signaal (PM) te geven aan degene die de foto publiceert dat dit echt niet oké is;
- de zender te blokkeren;
- de foto's te melden bij de moderator van de site;
- de hulplijn van Child Focus te contacteren. Dat kan online of via telefoon.

Zoals gezegd, kunnen we niet zeker zijn dat alle materiaal effectief verdwijnt. Net daarom kan het nuttig zijn om ook bij de politie klacht neer te leggen, zeker indien men vermoedt dat ook andere leerlingen betrokken zijn of dat er een verzamelaar van seksueel getinte foto's aan het werk is.

ALTIJD REAGEREN OP SEXTING

Als op school sprake is van sexting, is er altijd een tussenkomst van de school nodig. De school betreft ook altijd het CLB¹. Ook al lijkt het erop dat de sexting niet problematisch was. Meestal hoor je namelijk signalen van klasgenoten, niet van de betrokkenen zelf. Dan wéét je niet of het allemaal oké was voor de betrokkenen. Leerlingen kunnen zich groot houden in het openbaar en de bezorgdheid wegzuiven met 'er is niks aan de hand', terwijl ze zich toch gekwetst voelen. Doe dus een aanbod om erover te praten, om de toets te doen. We gaan niet naar schuldigen zoeken, we bevragen het perspectief van alle betrok-

kenen: wat heeft er zich afgespeeld en wat dacht je of voelde je daarbij? De criteria van het Vlaggensysteem zijn een goed houvast voor zo'n eerste aftoetsing.

Is er sprake van ongewenste verspreiding van materiaal, dan nodigt de school alle betrokkenen uit voor een gesprek. Een CLB'er modereert een gezamenlijk gesprek met de leerling wiens foto's werden verspreid en de leerling die het materiaal doorstuurde als beiden aangeven dat te willen. Ligt dat te moeilijk, dan gaat de CLB'er met de betrokkenen apart in gesprek (uiteraard ook weer als leerlingen daarvoor de toestemming geven). Het perspectief van de betrokkenen komt aan bod en samen met de leerlingen beoordelen we de situatie aan de hand van objectieve criteria (het Vlaggensysteem kan ook in dit gesprek een hulp zijn). Blijkbaar helpt het om leerlingen in het gesprek een andere situatie te laten beoordelen en de criteria die ze daar benoemen over te zetten op de eigen situatie. Dat schept een beetje afstand en cognitieve ruimte, waardoor het verwerken gemakkelijker gaat.

We informeren de betrokkenen over stappen die al onmiddellijk kunnen worden gezet, en welk resultaat ze bijvoorbeeld kunnen verwachten van een melding bij de politie. We mogen leerlingen en ouders adviseren om zelf naar Child Focus bellen. Dat is anoniem, gratis en niet zichtbaar op de telefoonrekening. Via een samenwerking met socialemediaplatformen zoals Facebook kunnen zij foto's laten verwijderen. Dat is niet de hele oplossing. Je hebt niet de garantie dat het materiaal niet verder verspreid geraakt, maar zo zet je wel een rem op het verder verspreiden.

Vervolgens laten we de zaak even rusten. We kennen dit uit de principes van nieuwe autoriteit/geweldloos verzet: een escalatie moet kunnen stoppen. En dat lukt door aan te geven 'we laten het nu even rusten en we komen er op die datum op terug'. Smeed het ijzer als het koud is, niet als de betrokkenen nog volop in de emoties zitten. Op dat moment hebben ze nog niet de ruimte om te denken over hoe het verder moet.

EN ALS ER VERSCHILLENDE LEERLINGEN BETROKKEN ZIJN?

We hebben tot dusver gepraat over incidenten waarbij foto's van één leerling zonder toestemming zijn gedeeld. Het komt voor dat fotomateriaal van leerlingen van verschillende scholen gedeeld wordt, bijvoorbeeld in chatgroepen. Wat moeten we dan doen?

Heidi: Dan is het belangrijk dat de scholen en de CLB's ook contact hebben met elkaar, zo adviseert Child Focus. Komt de school te weten dat er leerlingen van een andere school te zien zijn op gedeelde

¹ Het is trouwens ook aan te raden om met de pedagogische begeleiding contact op te nemen: idealiter voor er een incident is met ongewenste sexting, maar pedagogisch begeleiders kunnen de school ook ondersteunen bij het organiseren van zorg na een incident.

² Leerlingen en ouders kunnen uiteraard wel bij Child Focus terecht voor ondersteuning, vragen etc.

foto's, dan neemt de directie of leerlingenbegeleider contact op met de leerlingenbegeleider van de andere school. Ze schetsen de situatie en geven zo mogelijk de namen van leerlingen die betrokken kunnen zijn.

Wat als een leerling niet op school, maar wel op een contact met het CLB vertelt dat ze te zien is op ongewenst gedeelde berichten en dat ze niet de enige is? Dan mogen CLB'ers deze informatie delen met andere CLB's. Er is immers sprake van dreiging, ernstige schade aan de fysieke en psychische integriteit van deze leerling én van de leerlingen op de andere school. De CLB'er die contactpersoon is op school 2 kan afspreken met de leerlingen die mogelijk ook te zien zijn op foto's. Liefst brengen we als CLB éerst de betrokken leerlingen op de hoogte. Dan kunnen we bij hen aftoetsen of er effectief kans is dat er foto's van hen verspreid zijn. Men kan dan afspreken wat men op school moet weten om de ongewenste verspreiding van de beelden tegen te gaan. Uiteraard moet de school ook weten dat er een probleem is, maar leerlingen mogen niet het gevoel krijgen dat er achter hun rug over hen wordt gepraat. Niet alle details moeten gedeeld worden als we de school op de hoogte brengen, het gaat om 'need to know'-informatie.

De DRM-principes blijven hier gelden. De bekwame leerling of de ouders van de onbekwame leerling vragen we om toestemming om informatie uit te wisselen met de school (art. 14 decreet leerlingenbegeleiding; art. 28 BRW tot operationalisering van de leerlingenbegeleiding). Geheimhouding beloven doen we nooit. Als we tot de vaststelling komen dat er voor de leerling of voor andere betrokkenen een reëel gevaar is, dan moeten we handelen. We zitten dan met een dilemma: houden we aan het beroepsgeheim en brengen we zo mensen mogelijk in gevaar, of doorbreken we het beroepsgeheim om het gevaar af te wenden? Dat is een 'noodtoestand'. Bij een noodtoestand is geen toestemming nodig om relevante gegevens te delen, maar moet men die 'derde' bij de situatie betrekken van wie dat men denkt dat hij/zij het meest hulp gaat kunnen bieden bij de situatie. Het moet voor alle betrokkenen alleszins glashelder zijn welke informatie mensen met anderen gaan delen, waarom dat moet en wat er verder zal gebeuren.

Goed om weten is dat school en CLB contact kunnen opnemen met Child Focus voor consult. Child Focus kan ter plaatse komen om zowel de school als het CLB in hun aanpak te ondersteunen. De mensen van Child Focus gaan geen klasgesprekken voeren als tussenkomst na een incident²: daar spreek je als school, CLB en pedagogische begeleiding best over af wie dat concreet kan opnemen. Child Focus kan wel ondersteunen in hoe je dergelijke gesprekken aanpakt. Als CLB'er vind ik het een meerwaarde dat er bij incidenten iemand met kennis ter zake mee aan

de tafel kan komen zitten. Het is uiteraard aan te bevelen om transparant te zijn en ook aan leerlingen en ouders te laten weten dat we ondersteuning krijgen van Child Focus.

EEN INTEGRALE AANPAK: DE PREVENTIEPIRAMIDE

Als we het advies van Child Focus ter harte nemen, zouden we in gevallen van ongewenste sexting als CLB dus best niet wachten tot een leerling met een expliciete vraag tot begeleiding bij ons langsloopt.

Heidi: Ik zou scholen aanraden om het CLB zo snel mogelijk bij de aanpak op school te betrekken. CLB'ers zijn professionele hulpverleners. Ze zijn deskundig, hebben beroepsgeheim, vormen de draaischijf naar hulpverlening en kunnen opvang voor de leerling voorzien. De combinatie van preventie en hulpverlening is cruciaal om goed om te gaan

Politiemensen zeggen zelf: 'De kans dat we effectief de verspreiding van de foto's kunnen stopzetten, is niet groot.'

Sexten zoals het hoort

Wil je een sext sturen? Doe het dan veilig ...

Altijd goed:

- Stuur een sext alleen als je jezelf er 100 % goed bij voelt. Beetje twijfel? Dan verstuur je 'm niet.
- Stuur een sext alleen naar mensen die je offline ook kent. En vertrouwt.
- Laat je niet onder druk zetten om een sext te sturen.
- Zorg dat je zeker weet dat de ander het fijn vindt om een sextbericht van jou te ontvangen. Ongevraagd een sext krijgen is echt niet leuk.
- Maak duidelijke afspraken met de persoon waarnaar je foto's stuurt. Een sext bewaren is niet veilig.

Wil je een foto sturen?

- Zorg dat je onherkenbaar op de foto staat. Je hoofd is niet te zien. Die tattoo of dat halskettinkje waaraan anderen jou meteen zouden herkennen dus ook niet.
- Zorg dat men uit de context niet kan afleiden wie je bent (vb. een poster op je kamer).
- Er zijn géén apps die veiliger zijn dan andere. Neen, ook Snapchat niet. Er zijn andere apps waarmee een 'snap' toch bewaard kan worden.

- met casussen van ongewenste sexting. Ik zou dus graag zien dat scholen, CLB's en pedagogische begeleiding hier meteen samen aan de slag gaan. Dat is arbeidsintensief, maar het is wel nodig om goed te reageren op incidenten en van daaruit naar preventief werken te gaan. Vaak begint het denken aan een integraal beleid bij een incident. Dan voelen mensen de nood om voortaan incidenten voor te zijn of beter aan te pakken.

Wat kan een school méér doen dan correct reageren op ongewenste sexting?

Heidi: Voor scholen die een integrale aanpak willen uitwerken, vinden wij de Preventiepiramide (3) een

Ondersteuning nodig?

Hulplijn Child Focus:

- <http://www.childfocus.be/nl/preventie/veilig-internetten/jongeren/een-probleem-op-het-internet> of <http://www.childfocus.be/nl/hulp-nodig>.
- Via gratis noodnummer 116 000 (24/24 en 7/7).

Tips, achtergrond en materialen:

- www.sexting.be: een website gemaakt door Child Focus, Pimento, Sensoa, Mediawijs en Mediaraven
- <http://childfocus.be/nl/seksuele-uitbuiting/sexting>
- Child Focus heeft samen met Sensoa en Mediawijs het vlaggensysteem toegepast op online relaties. Over de tool die hiervoor ontwikkeld is, 'Hé, het is oké', vind je meer informatie op <https://sextingopschool.mediawijs.be/h%a9hetisok%a9>.
- <https://www.ikbeslis.be/>: info van de GBA (gegevensbeschermingsautoriteit) op maat van kinderen, jongeren en ouders
- <https://sextingopschool.mediawijs.be/dossiers/waarom-doen-jongeren-sexting>
- <https://www.klasse.be/103877/sexting-op-school-wat-nu/>
- <https://www.medianest.be/> is een website voor ouders over mediaopvoeding.
- <http://www.sfeeropschool.be/> is een website voor leerlingen. Ze vinden er tips voor klasacties die het fijn maken op school, maar ook rond de preventie van pesten en cyberpesten.
- <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/11/01/pano---sexting/>: Panoreportage over sexting door jongeren

nuttig model. Het geeft aan wat de mogelijkheden zijn, en ook waar de grenzen liggen van wat scholen kunnen doen (zie tabel p. 17).

Sexting heeft te maken met een heleboel factoren in de brede samenleving. Het gaat bijvoorbeeld om het vrouwbeeld in de maatschappij, om de opkomst van #metoo of de ontwikkelingen in smartphones en sociale media. Daar hebben scholen weinig grip op. Je moet sexting ook niet per se willen weren: het is nu eenmaal een manier waarop jongeren intiem omgaan met elkaar. Uiteraard kunnen scholen leerlingen wel mediawijs maken en ertoe bijdragen dat sexts op een veilige manier worden verstuurd.

De rol van onderwijs in preventie begint eigenlijk bij acties die een preventief neveneffect hebben, maar niet op een probleem zijn gericht. Dat is 'algemene preventie' in de Preventiepiramide. Jongeren die zich goed voelen, conflicten op een mature manier kunnen aangaan en weten dat ze hulp kunnen vragen, zullen bijvoorbeeld sterker staan tegen ongewenste sexting. Die acties werken trouwens ook tegen bijvoorbeeld pesten of alcoholmisbruik. Eigenlijk zouden dergelijke acties voortdurend een plaats moeten krijgen op school.

Bij specifieke preventie spitsen scholen echt toe op een beleid rond sexting. Wat willen ze leerlingen in het curriculum meegeven rond veilig sexten (zie 'sexten zoals het hoort' op p. 13) en mogelijke risico's bij sexting? Hoe pakken ze mediawijsheid aan? Hoe kunnen ze leerlingen helpen om de stap naar CLB te zetten als sexting is misgelopen? Voor leerlingen is het onderscheid tussen een vertrouwenspersoon op school die ambtsgeheim heeft en de CLB'er die beroepsgeheim heeft heel belangrijk. Dat moet goed worden uitgelegd. Als leerlingenbegeleiders en zorgleerkrachten op school afspreken dat ze leerlingen zullen aanraden om bij grensoverschrijdend gedrag met het CLB te gaan praten, proberen ze heus niet om het probleem van zich af te schuiven. Ze weten welke bescherming een hulpverleningscontext kan bieden aan de betrokkenen.

SAMEN STAAN WE STERKER

Het topje van de preventiepiramide gaat over probleemaanpak: hoe handelt de school als er zich een incident rond sexting voordoet? De betrokken leerlingen hebben nood aan ondersteuning. Maar ook de klas kan nood hebben aan een interventie. Nemen we dat ook op binnen het CLB?

Heidi: Vroeger zouden we als CLB allicht zijn gevraagd om klasgesprekken te modereren, want je hebt bij dergelijke incidenten toch liefst wat kennis en methodieken rond herstelgericht werken in je mars. Tien jaar geleden stond ik alleszins op de klasvloer als er herstelgericht of preventief moest worden

Ongewenste sexting in de praktijk. Een antwoord op vragen van scholen.

Op onze secundaire school horen leerkrachten dat er een gesloten groep is op sociale media waarop leerlingen seksueel getinte foto's van medeleerlingen delen. Bij een aantal foto's zijn de leerlingen te herkennen. Er zijn ook leerlingen van andere scholen te zien.

Is dat strafbaar?

Ja, het verspreiden van dergelijke foto's is strafbaar. Ook in een besloten groep. De jongeren die op de foto's te zien zijn, hebben waarschijnlijk geen toestemming voor het tonen van die foto's gegeven.

Moeten we dat als school melden bij de politie?

Neen, dat moet niet. Je moet iets doen, omdat de integriteit van de jongeren op de foto's in het gedrang komt. Maar melden bij politie/parket is niet de enige optie. Je mag ook andere mensen en organisaties inschakelen.

Wie meldt eventueel best bij politie of parket?

Is de jongere wiens foto werd verspreid zelf bereid om klacht neer te leggen? Dan moet hij weten dat een melding niet anoniem kan. Met politiediensten kan je geen informeel gesprek voeren, ze moeten een proces-verbaal (pv) opmaken. Is de jongere niet bereid om zelf te melden? Dan is dat een keuze die je moet respecteren. Zelfbeschikking, keuze en vrije wil zijn essentiële rechten van minderjarigen voor de wetgever en je kan die niet zomaar opzij zetten omdat je je zorgen maakt. Onthoud vooral dat klacht neerleggen niet de enige manier is om ongewenste sexting te stoppen.

Mogen we als school eisen om dat fotomateriaal te zien? Anders weten we niet wie betrokken is.

Dit mag niet, want beelden tonen staat gelijk aan het verspreiden van kinderporno. Dan zou je de betrokken leerlingen in feite dwingen om (nogmaals) iets strafbaars te doen. Het zelf bekijken van dit (kinderpornografisch!) materiaal is ook een strafbaar feit. Vraag wel aan wie het materiaal verspreidde om de namen van andere betrokken leerlingen en op welke scholen de afgebeelde leerlingen zitten.

Mogen we de school van de andere leerlingen op de hoogte brengen?

Ja, dat mag. Je moet uiteraard discreet omgaan met de informatie die je hebt. Maar om de integriteit van de betrokken leerlingen te beschermen, kan je hun school op de hoogte brengen.

Moeten we het CLB betrekken?

Dat is ten eerste aan te raden. De betrokken jongeren moeten ondersteuning kunnen krijgen. Het CLB kan bovendien via haar draaischijffunctie doorverwijzen naar externe hulpverlening indien nodig.

Moeten we de ouders van de betrokken leerlingen van onze school op de hoogte brengen?

Dat kan, maar doe het niet zonder overleg met de leerlingen. Het is namelijk mogelijk dat ouders boos worden omdat hun kind naaktfoto's van zichzelf had gemaakt, uiteraard zonder de bedoeling om deze met een hele groep te delen. Ga ook in overleg met je CLB.

Kunnen we ervoor zorgen dat het beeldmateriaal wordt verwijderd?

Als degene die het materiaal heeft gepost het er weer afhaalt, is dat al een stap in de goede richting. Maar het is geen garantie dat alle foto's echt weg zijn. Eenmaal een foto online staat, kan je nooit meer zeker zijn dat hij terug offline gaat. Je kan Child Focus contacteren. Zij helpen om materiaal te verwijderen.

Wie kan ons nog ondersteunen?

Neem contact op met je CLB en je pedagogische begeleiding.

Smeed het ijzer
als het koud is,
niet als de
betrokkenen
nog volop in de
emoties zitten.

▲ gewerkt. Ik denk dat CLB'ers met de herverkaveling van de zorg op school in het decreet leerlingenbegeleiding nu eerder consultatief zullen optreden ten aanzien van de leerkrachten. Het CLB heeft ook een signaalfunctie, vanuit de casussen die wij binnen krijgen. De 'schoolondersteunende' rol ligt nu bij de pedagogische begeleidingsdienst. Het zou mooi zijn mochten school, pedagogische begeleiding en CLB hierover samen aan tafel kunnen zitten. We moeten elkaar ontmoeten en tegemoetkomen. Als we allemaal samenwerken in de aanpak van sexting kunnen we voor de leerling heel wat betekenen. 🌀

Dankjewel!

Caleidoscoop en PVOC-Antwerpen willen bij deze Ambre Deprez van Child Focus van harte danken. Zij las het artikel na, zorgde ervoor dat we de juridische kant correct weergeven en deed suggesties voor de concrete invulling van de preventiepiramide.

Ongewenste sexting in de praktijk. Een antwoord op vragen van het CLB.

Brikke (15) loopt een traject bij ons CLB omdat hij schoolmoe is. Vandaag vlot het gesprek niet zo. Onze CLB-medewerker vraagt wat er scheelt. Blijkt dat er een paar meisjes zijn die een collectie aanlegden van naaktfoto's van jongens, en hij heeft via-via gehoord dat hij er ook bij staat. Met die naaktfoto die hij met zijn zatte kop op vakantie liet maken. Stom, maar ja. Zijn maat Jonas vond dat hij fier mocht zijn dat hij pornomateriaal voor die meiden is. Maar hij vindt dat echt niet prettig. Hij wil er verder niks over zeggen, en onze CLB'er mag er niks mee doen. 'Geen slapende honden wakker maken', zegt Brikke.

Mogen we als CLB Brikke beloven dat we niets ondernemen rond die naaktfoto's?

Neen, dat mogen we niet. Zijn integriteit is geschonden en die van de andere jongens op de foto's ook. Het is belangrijk om met hem te praten over de veiligheid van iedereen en samen uit te zoeken wat voor hem een goede oplossing lijkt. Weet hij wie de foto's heeft geplaatst? Ziet hij het zitten om tegen deze meisjes te zeggen dat het niet oké is om die foto's te bekijken? Als Brikke het zelf moeilijk vindt om dit te doen, overleggen we met hem wat wij, de school, zijn vrienden of zijn ouders zouden kunnen doen. De spanning die we voelen tussen 'de hulpverlenersrelatie garanderen' en 'Brikke en de andere betrokken leerlingen beschermen tegen concrete en ernstige inbreuken op hun integriteit' is wat men in de wet een 'noodtoestand' noemt. Dan mag je het beroepsgeheim doorbreken en derden (niet noodzakelijk politie of parket) betrekken. Natuurlijk houden we altijd rekening met de wensen van de jongeren zelf. Je mag andere mensen betrekken, maar dat móét niet. Het is dus ook niet verstandig om te snel iemand anders te betrekken als je de situatie met de jongeren zelf kan oplossen. Je moet dat geval per geval bekijken en het is soms een moeilijke beslissing.

Moeten we dat als CLB melden bij de politie?

Neen, dat moet niet. Als er geen acute gevaarsituatie is, kan iemand met beroepsgeheim geen informatie delen met politie of parket. Je moet uiteraard wel iets doen omdat de integriteit van de jongeren op de foto's in het gedrang komt. Daarom laat de regelgeving wel toe om 'derden' (vb. andere hulpverleners, ouders) te betrekken om de situatie op te lossen. We doen dat in overleg met de leerling.

We weten dat er foto's van meerdere leerlingen gedeeld zijn en die zitten niet allemaal op Brikkes school, of op scholen die wij als CLB bedienen. Kunnen we contact opnemen met hun CLB?

Je brengt het andere CLB op de hoogte. Kan je namen geven van leerlingen die vermoedelijk te zien zijn op de foto's, dan kan het andere CLB deze leerlingen contacteren. Weet je geen namen, dan kan het CLB wel alert zijn en eventueel zijn signaalfunctie ten aanzien van de school opnemen.

Bij wie kunnen wij als CLB informatie en advies krijgen?

Je mag altijd contact opnemen met Child Focus, VK of tZitemzo. Ook binnen je eigen POC kan je vragen om mee te denken over de juridische en de hulpverleningsaspecten van casussen zoals deze.

REFERENTIES

- (1) Madigan, S., Ly, A., Rash, C.L., Van Ouytsel, J., & Temple, J.R. (2018). Prevalence of multiple forms of sexting behavior among youth: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 172(4), 327-335. DOI:10.1001/jamapediatrics.2017.5314
- (2) Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Walrave, M., Ponnet, K., & Peeters, E. (2017). Sexting: adolescents' perception of the applications used for, motives for, and consequences of sexting. *Journal of Youth studies*, 20(4), 446-470. DOI: 10.1080/13676261.2016.1241865
- (3) Deklerck, J. (2011). *De preventiepiramide: preventie van probleemgedrag in het onderwijs*. Leuven: Acco.

De preventiepiramide toegepast op sexting: mogelijke maatregelen van actoren op verschillende niveaus van preventie.

	SCHOOLKLIMAAT	ALGEMENE PREVENTIE	SPECIFIEKE PREVENTIE	PROBLEEMAANPAK
	<ul style="list-style-type: none"> vraag = welzijn antwoord = welzijnsbevorderend 	<ul style="list-style-type: none"> vraag = mogelijk probleem antwoord = welzijnsbevorderend, probleem komt in de schaduw 	<ul style="list-style-type: none"> vraag = mogelijk probleem antwoord = probleemgericht 	<ul style="list-style-type: none"> vraag = probleem antwoord = probleem oplossen
SCHOOL	<ul style="list-style-type: none"> werken rond vertrouwen tussen leerlingen en leerkrachten duidelijke afspraken <p>beleid ontwikkelen met oog op:</p> <ul style="list-style-type: none"> positief omgaan met diversiteit volwaardige inspraak en participatie aantrekkelijk activiteiten aanbod, aangepast aan de verschillende groepen cultuur van verbondenheid en respect ... 	<ul style="list-style-type: none"> leerkrachten: psycho-educatie beleid rond welzijn jongerengidsen uitdelen infopunt met materiaal leerkrachten coachen professionalisering in conflicthandling onder personeel en leerlingen. professionalisering in sociaal-cultureel bewustzijn positieve sensibilisering en positieve beeldvorming: Sensoa/Pimento leerlijnen (sexting.be) aandacht voor communicatie met ouders & ouderbetrokkenheid 	<ul style="list-style-type: none"> ontwikkelen beleid rond sexting, o.a. plan van aanpak (i.s.m. met CLB en pedagogische begeleiding) leerlijnen (sexting.be) Clicksafe Child Focus 	<ul style="list-style-type: none"> wanneer tussenkomen? Vanaf het moment dat er weet is van een sextingsituatie CLB op de hoogte brengen ouders indien nodig informeren klacht politie (indien noodzakelijk) time-out, schorsing Child Focus contacteren
CLB	<ul style="list-style-type: none"> zichtbaarheid CLB vergroten scholen ondersteunen bij ontwikkelen beleid bekendheid van en verbondenheid met CLB vergroten 	<ul style="list-style-type: none"> zichtbaarheid CLB vergroten bekendheid en verbondenheid met CLB vergroten breed observeren 	<ul style="list-style-type: none"> verwijsadressen voorzien signaleren dat er nood is aan beleid op school, groeipotentieel opmerken inhoudelijke expertise inbrengen op vraag van scholen die hun beleid opstellen of updaten Clicksafe 	<ul style="list-style-type: none"> wanneer tussenkomen? Vanaf het moment dat er weet is van een sextingsituatie school informeren indien noodzakelijk context uitklaren en situatie beoordelen (Vlaggensysteem) opvolging betrokken partijen ondersteuning school bij aanpak klas (indien nodig) ouders informeren (i.s.m. betrokken leerlingen, afh. situatie) + opvolgen in contact treden met andere CLBs indien situatie school overstijgt klacht politie (indien noodzakelijk) Child Focus contacteren
LEERLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> leerlingenraad participatie en inbreng sfeer op school → http://www.sfeeropschool.be/ 	<ul style="list-style-type: none"> methodiek van proactieve cirkels methodiek Confixers creëren van een sociaal-cultureel bewustzijn onder leerlingen training interculturele communicatievaardigheden, sociale vaardigheden seksuele vorming en voorlichting, materialenbank bij vb. Sensoa, Pimento werken aan mediawijsheid 	<ul style="list-style-type: none"> theaterstuk: Sex Thing lessenpakket rond sexting 	<ul style="list-style-type: none"> vertrouwenspersoon/ CLB aanspreken klacht indienen (indien noodzakelijk) Child Focus contacteren
OUDERS	<ul style="list-style-type: none"> participatie/inspraak: oudercomité 		<ul style="list-style-type: none"> veilig online (vormingsavond i.s.m. de Gezinsbond) 	<ul style="list-style-type: none"> context uitklaren gedrag aanpakken en aansturen indien noodzakelijk CLB inlichten indien situatie zich op school voordoet klacht indienen (indien noodzakelijk) Child Focus contacteren
CHILD FOCUS		<ul style="list-style-type: none"> ontwikkelen materiaal voor pedagogisch personeel/ professionelen en ouders i.s.m. verschillende partners 	<ul style="list-style-type: none"> ontwikkelen materiaal voor pedagogisch personeel/ professionelen en ouders i.s.m. verschillende partners 	<ul style="list-style-type: none"> advies en ondersteuning naar ouders/professionelen/jongeren techno preventief advies, ondersteuning bij het verwijderen van materiaal outreaching: ondersteuning pedagogisch personeel/CLB ter plaatse